

ЗООЛОГІЧНИЙ ЩОРІЧНИК «SELEVINIA»: ОГЛЯД

Анатолій Ф. Ковшарь

Інститут зоології Міністерства Освіти та Науки Республіки Казахстан (Алмати, Казахстан)

The zoological yearbook *Selevinia*: an overview. — A. F. Kovshar. — Since 1993, the first zoological journal *Selevinia* has been launched in Almaty. *Selevinia* publishes articles in various branches of zoology, including taxonomy, fauna, parasitology, and many others. The articles published in the journal contain information on the fauna of Kazakhstan and neighbouring countries. Articles on the fauna, as well as on ecology and animal behaviour predominate. In total, 963 scientific works (495 articles, 155 short reports, and 313 notes) were published in the first 20 volumes of the journal (1993–2013), including 132 theriological articles. A bibliographic review of theriological articles is given, in particular about the composition of fauna (3) and on several species of different systematic groups, e.g. rodents and bats (5), ungulates (5), and carnivorans (16). Among the latter, articles on representatives of the family Felidae predominate, such as on the Turkestan lynx (*Lynx lynx isabellinus*), the caracal (*Lynx caracal*), the African wildcat (*Felis lybica*), the snow leopard (*Uncia uncia*), and the leopard (*Panthera pardus*). All issues of the journal are freely available online. According to the interlibrary exchange, the journal reaches 63 libraries in 35 countries. Some articles are published in English, the rest having English summary that facilitates access by foreign readers to scientific articles published in the journal. *Selevinia* issues for 2012–2019 are posted electronically with full access to texts on several websites, including the websites of the Institute of Zoology of Kazakhstan, the Central Scientific Library of the Academy of Sciences of Kazakhstan, and the Kazakhstan Association for Biodiversity Conservation.

Key words: Selevinia Journal, scientific edition, Kazakhstan, history of zoological research.

Correspondence to: Anatoliy Kovshar; Institute of Zoology, Ministry of Education and Science, Republic of Kazakhstan, Al-Farabi St. 93, Almaty, 050060 Kazakhstan; e-mail: ibisbilkovshar@mail.ru; orcid: 0000-0003-1642-8143

Submitted: 17.02.2020. Revised: 22.05.2020. Accepted: 12.06.2020.

Загальна інформація

Перший в Казахстансько-Середньоазіатському регіоні науковий зоологічний журнал *Selevinia* видається з 1993 року в Алмати; з 2003 р. виходить як щорічник (рис. 1).

Журнал публікує статті про тваринний світ великого регіону, що включає прилеглі території Росії (Поволжя, Сибір, Алтай), Ірану, Пакистану, Західного Китаю, Монголії (рис. 2). У виданні друкують результати своїх досліджень не лише місцеві зоологи з країн Центральної Азії, а й фахівці з Росії, Китаю, Німеччини, Нідерландів, Ізраїлю, США та інших країн. Широком є також коло читачів, оскільки *Selevinia* за міжбібліотечним обміном надходить до 63 бібліотек 35 країн. Публікація частини статей англійською мовою та наявність англійських резюме у всіх статтях роблять щорічник доступним для англомовного читача. Історія створення і становлення видання викладена в ювілейному 21-му томі (Ковшарь 2014).

Тематика публікацій

Selevinia друкує статті з багатьох розділів зоології — систематика, морфологія, фауна, зоогеографія, паразитологія, практичні аспекти, а також щодо всіх груп тварин — ссавців, птахів, плазунів, земноводних, риб, комах, павуків, червоподібних, молосків, найпростіших, як сучасних, так і вимерлих.

Крім наукових статей, коротких повідомлень і наукових заміток, *Selevinia* в розділах «Ювілей» та «Втрати науки» публікує біографічні відомості про вчених-зоологів, які присвятили своє життя вивченню тварин регіону. Близький до них за спрямованістю розділ «Історія зоології» висвітлює деякі подробиці історії зоології в нашому регіоні.

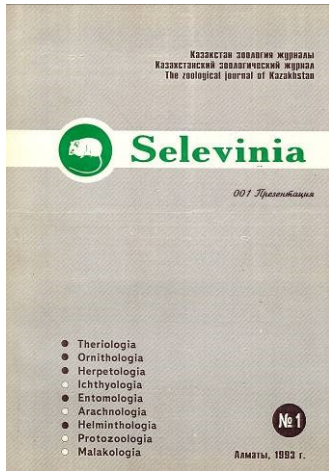

Рис. 1. Обкладинка першого (1993) і останнього (2019) випусків Selevinia. (том 27). Внизу — обкладинки випусків Selevinia за 2006–2009. Перший том мав надзаголовок «Казахстанський зоологічний журнал»; випуск 2019 р. — «Зоологічний журнал Казахстану та Центральної Азії».

Fig. 1. The cover of the first (1993) and the last (2019) issues of Selevinia. Below are the covers of issues of Selevinia for 2006–2009. The first volume was entitled "Kazakhstan Zoological Journal"; issue 2019 is entitled "Zoological Journal of Kazakhstan and Central Asia".

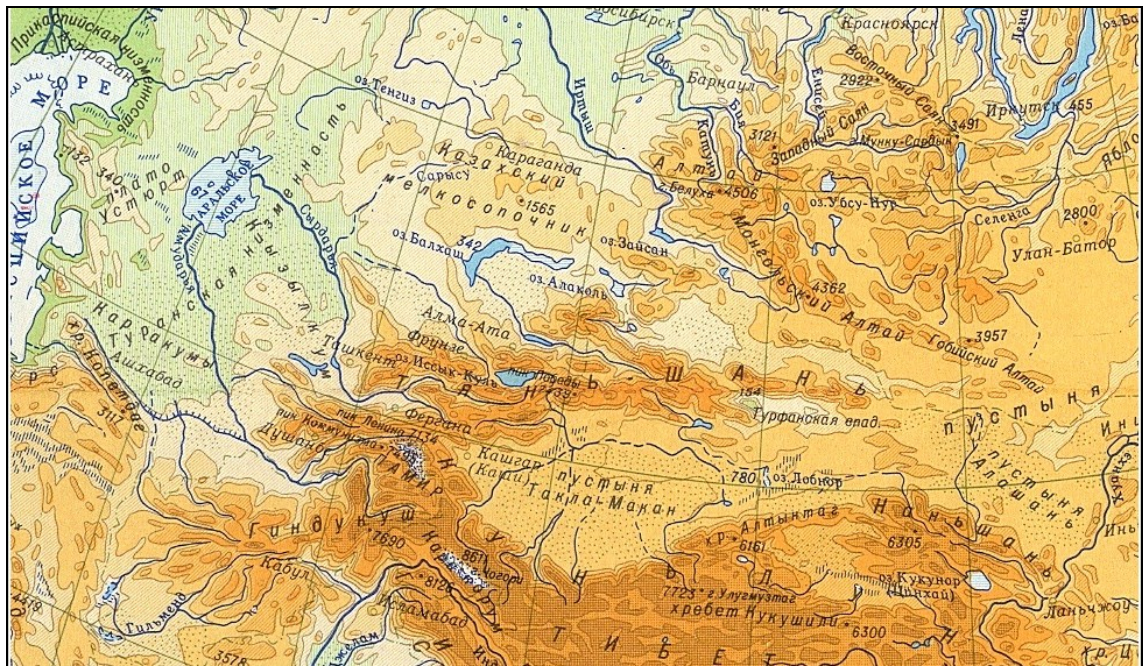
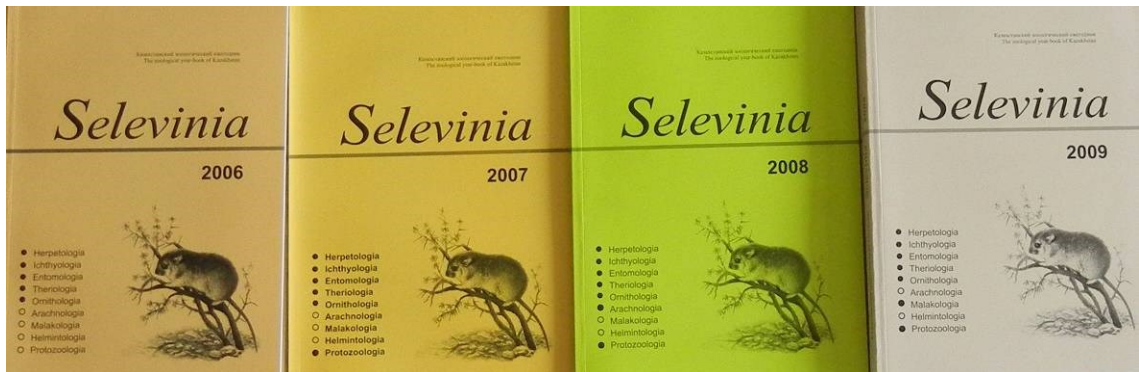

Рис. 2. Орієнтовні географічні межі району, який охоплюють зоологічні дослідження, представлені в публікаціях у журналі «Selevinia».

Fig. 2. The approximate geographical boundaries of the area covered by zoological research presented in publications in the journal Selevinia.

Розділ «Практичні аспекти» висвітлює різні прикладні аспекти зоології, зокрема й питання екологічного туризму; розділ «Зоологічні колекції» містить відомості про маловивчені або й невідомі дотепер зоологічні зібрання з цього регіону.

Розділ «Хроніка» дає читачам інформацію про нещодавні наукові та природоохоронні форуми, найбільш цікаві наукові експедиції та інші важливі події в науці.

Розділ «Нові книги» знайомить читача з новими науковими та науково-популярними виданнями в галузі зоології та охорони природи.

Статистики за напрямками

Серед 963 наукових праць (495 статей, 155 коротких повідомлень, 313 заміток), що вишли у перших 20 томах *Selevinia* (1993–2013), переважали фауністичні роботи (180), а також праці, присвячені питанням екології та поведінки тварин (156). Удвічі менше опубліковано статей, присвячених питанням систематики та морфології тварин (83), хоча в цьому розділі чимало публікацій із описом нових видів комах, гельмінтів та інших безхребетних.

Майже дві третини (63 %) всіх наукових публікацій, включаючи короткі повідомлення і замітки, присвячено хребетним тваринам (686): птахам (413), ссавцям (132), земноводним і плазунам (76), риbam (65). Серед 231 публікації про безхребетних тварин безперечно лідерство належить ентомологічним працям (133), за ними йдуть роботи про планктон і бентос (50), про гельмінтів (17), найпростіших (16), павукоподібних (9), моллюсків (6).

Теріологічні публікації

Про ссавців у *Selevinia* опубліковано чимало цікавих праць, серед них є й такі:

Публікації про склад фауни

Грызуны и зайцеобразные Алакольской котловины (Бурделов, 1995, № 1, с. 3–11); Вымершие млекопитающие и эоцен-олигоценная граница в Зайсанской впадине, Казахстан (Лукас и др., 1999, с. 64–70); Материалы по фауне мелких млекопитающих степных районов Северного Прикаспия (Танитовский и др., 2016, с. 108–111).

Публікації про окремі види гризунів та кажанів

Опыт сравнительно-популяционного анализа многолетних данных по весеннему размножению большой песчанки в Балхаш-Алакольской впадине (Расин, 1995, № 3, с. 45–54); Материалы к характеристике размножения больших песчанок у северной границы ареала (Бурделов, Сабилаев, 1995, № 3, с. 57–60); Географическая изменчивость нетопыря-карлика *Pipistrellus pipistrellus* в Узбекистане (Бочкарёв и др., 1999, с. 53–56); Об отношениях сурков (*Marmota*) и преследующих их хищников (Колесников, Машкин, 2012, с. 186–188); Подвид *Mus musculus wagneri* Eversm., 1848: экология, поведение, филогенетика (Мальцев, Котенкова, 2013, с. 131–133).

Публікації про окремі види копитних

Питание и лесохозяйственное значение косули в Заилийском Алатау (Жириков, 2003, с. 200–207); Половое поведение джейранов (*Gazella subgutturosa* Guldenstaedt, 1780) в Казахстане (Бланк, 2008, с. 95–109); Экология кабарги (*Moschus moschiferus* L.) в Казахстане (Байдавлетов, 2009, с. 185–192); Сайгак на территории Арало-Каспийского водораздела (Плахов, 2009, с. 193–198); Социальное поведение кулана (*Equus hemionus*) и его родственников (Бланк, Yang Weikang, 2020, с. 93–96).

Публікації про окремі види хижих

Туркестанская рысь в Заилийском Алатау (Жириков, 1995, № 1, с. 43–48); Новые данные о распространении пятнистой, или степной кошки в Северном Прикаспии (Шевченко, 1999, с. 76–78); Экология и поведение снежного барса в Казахстане (Жириков, Байдавлетов, 2003, с. 184–199); Распространение и численность снежного барса в центральной части Заилийского Алатау (Джаныспаев, 2003, с. 208–212); О численности волка в Казахстане (Лобачёв, Бекенов, 2004, с. 150–156); Стратегия сохранения снежного барса в Казахстане (Логоинов, 2012, с. 7–29); Проблемы охраны снежного барса в Кыргызстане (Торопова, 2012, с. 30–31); О «Программе изучения и мониторинга ирбиса (снежного барса) Южной Сибири» (Рожнов, Поярков и др., 2012, с. 157–161); О состоянии некоторых группировок ирбиса в Кыргызстане (Лукаревский, Уметбеков, 2012, с. 162–166); Состояние группировок ирбиса *Uncia uncia* на охраняемых территориях северо-западной Монголии (Лукарев-

ский, Пуревсурен, 2012, с. 167–173); Каракал *Lynx caracal* в Туркменистане (Лукаревский, Ходжамуратов, 2012, с. 174–178); Market prices for the tissues and organs of snow leopards in China (MaMing, 2013, с. 118–122); Современное состояние популяции леопарда (*Panthera pardus*) в Северном Иране (Лукаревский, Аскеров, Агили, 2013, с. 123–130); Снежный барс в Заилийском Алатау (Грачёв и др., 2020, с. 71–79); Мониторинг бурого медведя (*Ursus arctos* L.) в Западном Алтае (Кантарбаев, 2020, с. 88–92); Факторы, определяющие состояние популяции волка в Туркменистане (Лукаревский, 2020, с. 97–104).

Selevinia в Интернет-мережі

Випуски Selevinia за 2012–2019 рр. є на сайтах Інституту зоології Казахстану (www.zool.kz: *Издания...*, 2020), Центральної наукової бібліотеки колишньої Академії наук Казахстану (ЦНБ «Гылым Ордасы» — www.library.kz) і Казахстанської асоціації збереження біорізноманіття (АСБК — www.acbk.kz: *Selevinia...*, 2020). Більш ранні випуски (до 2012 р.) поки ще не оцифровані.

При посиланні на публікації в Selevinia слід мати на увазі, що з 2000 р. рік публікації записується із зазначенням на обкладинці на один рік [тобто стаття, опублікована в випуску за 2015 р., описується як «Selevinia-2015, том 23. Алмати, 2016. С. xx–xx»], оскільки том, що присвячений підсумкам певного року, звичайно виходить навесні наступного року.

Література

Ковшарь, А. Ф. 2014. Ежегоднику «Selevinia» — 20 лет. *Selevinia* 2013, 21: 7–9.
Selevinia... 2020. Казахстанский зоологический журнал "Selevinia". Вебсайт Казахстанская ассоциация сохранения

биоразнообразия. <https://bit.ly/2QaeXjF>
Издания.... 2020. Издания института. Журналы. Селевиния. Вебсайт Института зоологии Республики Казахстан. <https://www.acbk.kz/> <https://bit.ly/3gehNid>

References

Kovshar, A. F. 2014. "Selevinia" — 20 anniversary. *Selevinia* 2013, 21: 7–9. (In Russian)
Selevinia... 2020. Kazakhstan zoological journal "Selevinia". Website Kazakhstan Biodiversity Conservation Association.

Journal about Nature. <https://bit.ly/2QaeXjF>
Institute's publications. Journals. Selevinia. Website of the Institute of Zoology of the Republic of Kazakhstan. <https://www.acbk.kz/> <https://bit.ly/3gehNid>

Післямова (довідка редакції про автора)

Цей матеріал надіслано до редакції Анатолієм Федоровичем Ковшарем, головним редактором щорічника Selevinia. Важливо кілька слів сказати про цього нашого колегу, натхненного зоолога і редактора, завдяки ентузіазму якого й існує це видання «Selevinia». Анатолій Федорович народився 1937 року в Полтаві, школу закінчив у Решетилівці, Полтавської області. Одразу після закінчення школи у 1954 році вступив до Харківського університету, на біологічний факультет, який закінчив 1959 року з відзнакою, отримавши кваліфікацію біолога-зоолога. Захоплювався орнітологією здавна, ще від початку навчання на факультеті. В університеті займався орнітологічними дослідженнями під керівництвом Іллі Борисовича Волчанецького (1895–1980). По закінченні університету за власною ініціативою їде до заповідника Аксу-Джабагли (Казахстан), де працює спочатку старшим науковим співробітником, а потім заступником директора з наукової роботи. Кандидатську дисертацію («Птицы Таласского Алатау», 1966) готував під керівництвом Ігоря Олександровича Долгушина (1908–1966), яку захистив у 1967 р., докторську дисертацію («Репродуктивные циклы певчих птиц в субвысокогорье Тянь-Шаня») захистив у 1980 р. З 1967 року Анатолій Федорович працює в Інституті зоології МОН Республіки Казахстан, де очолював лабораторію охорони тварин (1980–1995), потім — лабораторію орнітології (1995–2007). Останні три роки (з 2017) — на пенсії, в цей час закінчив монографію «Птицы Тянь-Шаня» (2019. Т. 1–2, 1184 с.); редагує та видає щорічник «Selevinia».